

COL·LECCIÓ L'ILLA ROJA, 5
Els burgesos són sempre els altres

Edicions Sidillà scp.
Carrer Catalunya, 4
La Bisbal d'Empordà 17100
info@edicionssidilla.cat
628269186

Títol original: *Journal*, de Jules Renard.

© *de la selecció, el pròleg i la traducció*: Antoni Clapés

© *d'aquesta edició*: Edicions Sidillà

© *Il·lustració de la coberta*: Montse Mayol

Disseny: J. Pujadó

Correcció: Xavier Cortadellas

Impressió: Impremta Pagès, d'Anglès (la Selva)

Primera edició: Febrer 2016

ISBN: 978-84-945041-0-5

Dipòsit legal: GI 184-2016

Tots els drets reservats. Si voleu fotocopiar parcialment aquest llibre, feu-ho legalment contactant amb CEDRO: 932720445 o cedrocat@cedro.org

JULES RENARD

*Els burgesos són sempre
els altres*

Del *Diari* 1887-1910

Selecció i traducció
Antoni Clapés

La Bisbal d'Empordà, 2016

SUMARI

7	✻	Pròleg
15	✻	Notícia biogràfica de Jules Renard
21	✻	Els burgesos són sempre els altres
23	✻	1887
27	✻	1888
29	✻	1889
38	✻	1890
41	✻	1891
47	✻	1892
55	✻	1893
63	✻	1894
77	✻	1895
89	✻	1896

107	✻	1897
126	✻	1898
138	✻	1899
145	✻	1900
158	✻	1901
169	✻	1902
184	✻	1903
196	✻	1904
214	✻	1905
229	✻	1906
243	✻	1907
253	✻	1908
265	✻	1909
278	✻	1910

Pròleg

«En Panotxa torna a ell mateix, a la seva ànima de llebre, on tot és fosc.»

A l'empara de l'aforisme que encapçala el llibre («Els burgesos són sempre els altres») no s'ha pretès en absolut *épater* el lector, ans al contrari, s'ha volgut donar un títol que compendies en una sola frase el contingut d'un diari que és, alhora, el reflex d'una vida al servei de l'escriptura i l'autoretrat d'un personatge complex i polièdric —una de les personalitats més destacades de la literatura francesa de finals del segle XIX.

El volum que el lector té a les mans és una selecció de textos de l'immens *Journal*¹ de Jules Renard. Durant vint-i-tres anys —la meitat de la seva

¹ Per a la redacció del llibre, s'ha utilitzat l'edició JULES RENARD: *JOURNAL* (1887-1910). Éditions Robert Laffont. Paris, 1990. Edition présentée et annotée par Henry Bouillier. (LXXXVII + 1030 pp.)

vida—, Pierre-Jules Renard va anar construint entre 1886 i 1910 aquesta obra monumental que va continuar fins pocs dies abans de morir. Vint-i-tres anys de la vida d'un escriptor: una panoràmica de la metamorfosi personal i dels canvis socials d'un país, de la seva cultura, moral i costums, que queden reflectits en més d'un miler de pàgines d'una escriptura clara, precisa i transparent (*l'estil*) de qui ha esdevingut ja un clàssic, entès, cada vegada més, com un contemporani.

Aquesta és l'obsessió —crec que podem dir-ne així— del Renard escriptor: trobar el to de la frase, la severa musicalitat, els mots exactes i precisos que han de trenar el text i que, més endavant, han de comprendre el lector: «Sóc un escriptor al qual només el gust per la perfecció impedeix ser gran». La dèria ja ens és avisada des de la primera anotació del *Journal*: «La frase pesant, i com carregada de fluids elèctrics, de Baudelaire»². Sartre el va treure de l'oblit l'any 1944 en col·locar-lo en els

2 «Aucun vers n'est aussi lourd que le vers de Baudelaire, lourd de cette pensanteur du fruit mûr sur le point de se détacher de la branche qu'il fait plier ... Vers sans cesse fléchissant sous le poids des souvenirs, des ennuis, des chagrins, des voluptés remémorées». Julien Gracq: *En lisant, en écrivant*.

orígens de la literatura del segle xx. Afirmava que el *Journal* és «lacònicament xerraire.»

Renard va ser poc viatger, repartia la seva vida entre París («Afegiu dues lletres a *París*: és el Paradís») i la Nièvre. El món urbà (la «belle vie») i el món rural (el tedi, la natura). En cap dels dos, però, no se sentia realment bé. Quan residia a la capital figurava ser un *campagnard* desplaçat; quan retornava a Chitry era l'esnob parisenc que detestava la ignorància dels seus conciutadans.³ Tant en un lloc com en l'altre, Renard vivia en un esplín devastador. Un dels seus contemporanis deia que en ell convivia dues ànimes d'una mateixa persona: Chitry i Guitry⁴, el pagès i el dandi parisenc. El *Journal* ens dóna l'ocasió de conèixer a bastament ambdós aspectes, l'activitat capitalina ben coneguda, i l'altra, menys coneguda —encara que a *Pèl de panotxa*⁵ ens en fes un retrat precís.

3 Renard sempre va lluitar contra la neciesa i el conformisme dels pagesos, que l'irritava. Va escriure: «Pagesos: quan deixareu de creure que la ignorància és una virtut?»

4 Lucien Guitry (1860-1925), considerat com el més gran actor de l'època, va representar un nou estil de fer teatre. Va fer-se molt ric i va tenir molta relació amb Renard.

5 JULES RENARD: *Pèl de panotxa*. Trad. d'Antoni Clapés. Edicions Sidilà. La Bisbal, 2015.

La vida de París és retratada amb minuciositat. Els anys de la «belle époque», del desenfrè, de les modernitats i dels invents, del positivisme, de l'inici de la capitalitat mundial de la ciutat es veuen ressenyats per la mirada àcida de Renard. També la roïnesa moral del món dels escriptors, amb les seves miserables maniobres per triomfar. En els banquets, en els assaigs teatrals, en les trobades ocasionals pels carrers elegants... és on hi ha realment el *verí* Renard. Va tenir el bon gust, o el bon ull, d'admirar els seus coetanis més interessants: Mallarmé, Maupassant, Flaubert, Hugo —i de menystenir-ne tota la resta⁶.

La poesia va ocupar un lloc més que modest en la vida de Renard. La seva escriptura poètica va fer un gran salt quan va abandonar la mètrica i va començar a qüestionar-se quin era l'objecte mateix de la poesia —després dels poemes en vers rimat i

6 Per bé que Renard va morir al 1910, no va ser entre 1925 i 1927 que es van publicar les *Œuvres Complètes*, en disset volums. Els volums XI-XV corresponen al *Journal*.

Abans de lliurar els originals a l'editor Bernovard, Mme. Morneau, la vídua de Renard, havia *esporgat* convenientment el dietari i la correspondència, eliminant-ne tot el que considerà que podia ser motiu d'ofensa. Llavors Mme. Morneau va dir: «Ara podeu estar tranquil, ho he cremat tot.»

de caire postromàntic de *Les Roses*, una plaquette publicada pel seu compte al 1887. Escrivia: «El vers sempre és una mica la gàbia del pensament», o «*Poesies*: un bell títol per a un llibre de prosa». Adoptant la prosa poètica —i, encara, tota una poètica del despullament («Seria bonic, un llibre tot nu! Títol: *Tot nu.*») — va esdevenir un preclar precedent de la modernitat —no solament per la seva devoció per Mallarmé— perquè començava a estendre's la idea que el poema ha de ser una creació de l'esperit que enclou el misteri, i no una còpia de la realitat: «Què s'ha d'entendre d'un vers? Res, absolutament res.»

Però el gran *tema* de l'escriptura de Renard és la cerca obsessiva de la seva identitat en el marc del conflicte familiar. Si a *Pèl de panotxa* va plasmar la seva dolorosa infantesa i la pèssima relació familiar en què va créixer (el conflicte entre els pares, i especialment el conflicte entre la mare i ell), és al *Journal* on trobem les claus que expliquen les causes d'aquesta insòlita guerra soterrada i permanent entre mare i fill. El pare se suïcidarà d'un tret al pit, i la mare morirà d'una dubtosa caiguda en un pou. Arreu notem les ferides, les absències, el desencís de la vida familiar viscuda. A mesura que el diari avança, veiem l'odi amb què Renard

parla de la seva mare, i com aquest odi amaga un complex edípic: «La meva mare, de la qual només parlo aterrit, m'inflamava. I aquest foc encara em recorre les venes. De dia dorm, però a la nit es desvetlla i tinc somnis esgarrifosos. Davant del senyor Lepic, que llegeix el diari sense ni mirar-nos, la mare se m'ofereix i la penetro i m'endinso en aquest sexe del qual vaig sortir. El cap em desapareix en la seva boca. És un plaer infernal. Quin despertar, l'endemà, més dolorós: estaré trist tot el dia! De seguida tornem a ser enemics.»

La figura de Renard és massa complexa per reduir-la a l'estereotip d'escriptor irònic, humorístic o àcid —segons com es vulgui— amb què se sol identificar. Tots tres adjectius li són aplicables, però Renard va ser un home complex, temeros (la seva por a les tempestes era monumental!), contradictori, gelós, tendre, compromès, misogin, pedant, anticlerical, mandrós o, com diu Claude Barousse, «un mixte singulier de Hamlet et don Quichotte». Renard és algú que va «néixer per a l'èxit en el periodisme, la glòria quotidiana, la literatura abundant: la lectura dels grans escriptors ho ha canviat tot. D'aquí prové la desgràcia de la meva vida.» Ramón Gómez de la Serna, bon coneixedor i divulgador de Renard, deia que la seva obra oscil·la

«entre lo evident y lo inverosímil, entre lo superficial y el abismo, entre lo grosero y lo extraordinario, entre el circo y la muerte.»

El *Journal* esdevé un llibre in-finit: sempre obert, sempre futur. Les instantànies poètiques esdevenen una mena d'objectes poètics purs. També el podem llegir com un gran puzzle inacabat, una novel·la inconclusa, oberta —que podem abordar en qualsevol ordre— la intensitat de la qual consisteix en el seu mateix caràcter fragmentari.

El criteri bàsic que ha guiat la tria ha estat mostrar els fragments més personals de Renard —com a persona: és a dir, com a «home de lletres»— i la seva escriptura. No hem volgut, simplement, fer un aplec d'aforismes brillants, sinó atansar al lector català el retrat que el mateix Renard va fer(-se) en el *Journal*. Hem escollit opinions sobre personatges amb els quals va tenir relació i que poden ser propers al lector: Sarah Bernhardt, Oscar Wilde, Verlaine, Mallarmé, Valéry, Marcel Schwob, Rostand, Rodin, Cézanne, Monet, Renoir, etc. Hem negligit fragments que per al lector català d'avui no tenen gaire interès i hem procurat no haver de fer gaires notes explicatives.

Quant a la traducció, s'ha procurat una màxima fidelitat a l'original: l'arquitectura de l'escriptura de Renard és molt precisa, i cal respectar la respiració de la frase, les repeticions, el sistema de comes, els canvis de temps verbals dins d'un mateix fragment i les giragonses que l'autor fa, sense perdre mai el sentit del text.

Chateaubriand va escriure que «J'ai mis à composer ces *Mémoires* une prédilection toute paternelle; je désirerais pouvoir ressusciter à l'heure des fantômes pour en corriger la épreuves». Potser també Renard va escriure la seva monumental obra per alliberar-se del fantasma del Pèl de Panotxa que no va deixar mai de ser.

Tant de bo que el volum que el lector té a les mans esdevingui la porta d'entrada a la lectura integral del *Journal*: no sabríem ni podríem desitjar res millor. ✿

Antoni Clapés
Gener de 2016

﴿1909﴾

I DE GENER

La lluna, la deessa del silenci.

19 DE GENER

Per llegir bé el que hem escrit cal tornar-ho a pensar mentre ho llegim.

23 DE GENER

Dotat d'una felïç memòria que em permet oblidar a l'instant qualsevol lectura.

Arribo a desafiar-me la desconfiança.

I DE FEBRER

*Mots d'écrit*²⁵. Acabo de rellegir-los. Allò natural

²⁵ *Mots d'écrit* eren unes cròniques que, durant dos anys, Renard va enviar regularment a un modest diari, *l'Écho de Clamecy*. (NdT).

és l'amor a la veritat. La imaginació és del tot una odiosa corruptora.

9 DE FEBRER

Mort de Mendès, aixafat per un tren. Era un home intel·ligent, detestava la ironia. Per què m'hauria d'entristir la seva mort?

Jo sempre li vaig ser indiferent.

Una gentada, al seu enterrament. Tothom hi fa els seus negocis. Es demanen: «I què prepareu, ara?». Richepin parla en nom de la poesia. Capus em pregunta si tinc alguna idea de què seré quan jo sigui allà.

Mendès era tot allò que em desplaia, tot el que envejo, potser.

La Província. El jubilat que ja no pot beure però que va al cafè només per pagar el quart de franc del sotacopa. El benefici, per al patró.

28 DE FEBRER

La literatura és un ofici en què cal fer contínuament la prova de tenir talent a gent que no en té.

10 DE MARÇ

Existeix la falsa modèstia, però no el fals orgull.

20 DE MARÇ

No hauríem de dir res, perquè tot fereix.

Una pluja barrejada amb gotes de piano.

25 DE MARÇ

Anàlisi de les ampolletes amb la meva orina; tinc albúmina. I, amb un petit estri que té alguna cosa de brúixola i de cronòmetre, em prenen la pressió de les artèries, i l'agulla marca vint. És massa. Les meves artèries, encara que són molt flexibles, bateguen massa fort. Caldrà prendre notes sobre la meva vellesa.

7 D'ABRIL

I és el cervell qui envelleix...

Per decandir no m'ha calgut fer excessos.

S'allargarà molt de temps aquesta vida?

Hauria pogut escriure mitja dotzena més de llibres, però ni un de millor. Em penso que m'he passat la vida dormint.

Perfer, de vegades, és rebujar de l'obra allò que és millor.

19 D'ABRIL

Escriure el dia a dia, però no necessàriament cada dia.

4 DE MAIG

El bon estil no s'hauria de notar.

Hi ha gent que només arriba a la concisió amb una goma d'esborrar: suprimeixen els mots necessaris.

S'hauria d'escriure tal com es respira. Aquest és el símbol del bon estil: un alè harmoniós, amb les seves lentituds i els seus ritmes precipitats, sempre natural.

Al lector només li devem claredat. Cal que accepti l'originalitat, la ironia, la violència, fins i tot si no l'hi agraden. No té cap dret a jutjar-les. No és el seu afer.

Swinburne. He intentat llegir alguns dels seus poemes. Decididament, són d'un insuls... No els trobo ni forts ni enginyosos. Els trobo insípid. I em molesta.

11 DE MAIG

Galeries Durand-Ruel. *Les Nymphéas*, sèrie de paisatges aquàtics de Claude Monet.

No trobo res per dir. Evidentment és bonic, però,

tanmateix, no puc dir: «És bonic, sobretot els quadres ovalats». Hi ha un abisme entre el nostre art i aquell.

Un jove assegut, d'aspecte humil, mira fixament i mig acluca els ulls. M'agradaria veure què veu.

És pintura per a dones. Elles no poden qüestionar-les. És massa bonic: la natura no dóna això.

Ganes terribles de sortir, com d'arribar de viatge, per dir: «Vaig anar allà.»

A la casa de Chitry en direm «La casa dels llibres». Hi aplegaré tots els meus llibres i demanaré un crèdit per al manteniment del mestre. En absència de la família, préstecs gratuïts.

Ja no puc fer el passeig de les Tuileries de punta a punta. Em veig obligat a assegurar-me i donar dos cèntims a les velletes que venen muguet.

DEL 15 AL 19 DE MAIG

A Chaumont. La mare. La seva malaltia, les representacions que fa en el butacó. Es fica al llit quan sent els passos de Marinette.

Els seus moments de lucidesa. Llavors és quan fa millor la comèdia.

Tremola, es frega les mans, fa petar les dents i extravia la mirada:

—Em queda tant per fer! —diu—. Ara mateix m'hi poso.

«Vaig a treballar. Quan es treballa...»

Cus uns punts a una mitja.

És una dona gran encara prou bonica, la cara amb trets nítids de bruixa o de velleta gitana, els cabells blancs ondulats.

Els espàrrecs que li portem els dóna als conills.

Les dones la visiten com unes lladres. No li queda ni una camisa, ni un llençol: ho ha regalat tot.

Acaba dient: «Ja no necessito diners.»

De vegades em sembla trenta anys més jove, lluint, amb mentides, amb Pèl de panotxa. Però ella diu, amb una dolçor fingida:

—Em rondines? Que sever que ets amb mi!

Tanca la porta als morros de Ragotte, però ella li diu:

—M'envia el senyor.

I la porta s'obre.

Tres estats: lucidesa, afebliment, sofriment veritable. Quan està lúcida, és ben bé la senyora Lepic.

Envia Philippe a dir-nos:

—No marxeu! Noto que estic ben perduda.

Amb la seva manera d'agafar-te les mans i d'estrener-les hi ha gairebé la intenció de fer mal.

22 DE MAIG

La felicitat consisteix a cercar-la.

—Quan arriba l'hivern —diu ell— em vénen ganes de casar-me. Fa fred i el restaurant és lluny. Necessito crear-me una llar. A la primavera, tot ja ha passat.

Gent jove: gairebé tots tenen febre.

31 DE MAIG

La felicitat també és feta de sacrifici. Quan us sacrificareu?

DE L'11 AL 16 DE JUNY

A Chaumont. La mare vol anar a veure les filles del fons del pou, asseure's a la canonada. De tant en tant va a veure alguna cosa que guarda a l'armari. Amb la mirada extraviada s'alça del butacó i se'n va al jardí, de sobte.

Les seves cames plenes de varius fan llàstima. El cap encara continua sent bell, amb els cabells ondulats; molt pocs són blancs.

AGOST

Dia 5, mort de la mare, enterrada el dia 7. Visita de Capus. Va tenir un accident d'auto a Lormes. Arriba tot cofoi del seu accident, enmig del nostre.

Volem la col·lectivització del castell de davant, però no de la nostra caseta de pagès. La situem en una zona neutral.

Estic ben decidit a no creure que envelleixo: és una qüestió de vida o mort.

Darrereres paraules que vaig sentir de la mare:
—Tornaràs aviat a veure'm? Gràcies per la visita.

La senyora Robin i Juliette acaben d'anar-se'n. Baïe, Marinette i jo acabàvem de deixar-la al banc del jardí. Amélie ens havia seguit. Jo acabava de rebre una nota de Capus que ens anunciava la seva arribada. Ella, del banc estant, es girava contínuament cap a mi per endevinar què era la nota.

No crec que ella es llancés al pou. Havia anat a asseure's al brocal després d'haver dit alguns mots a algú que passava. Va nuar la cadena; després, l'embòlia. Va caure enrere. Un noieta que era en un carro a prop, ho va veure. La minyona d'Amélie va sentir: «Flop!». La va veure, diu ella, en el pou, d'esquena, i va cridar.

Corro amb cames de plom. Avanço gent que corre. Llenço el barret i el bastó Rostand²⁶. M'aboco al pou.

26 Jules Renard fa referència a un bastó que li havia regalat Rostand. (NdT).

Faldilles a flor d'aigua, un lleu remolí com si s'ha-
gués negat un animal. Cap figura humana.

Vull baixar dins d'un cubell penjat a la cadena. La
cadena està entortolligada. Les meves botines són
ridículament massa llargues, com peixos que es
pleguen dins el cubell.

Crits: «No baixi!». Una veu: «No hi ha cap perill!»
Finalment porten una escala. A penes si puc treu-
re els peus del cubell. L'escala no arriba a l'aigua.
Amb la mà intento agafar aquesta cosa morta que
ja no es mou. El cap és sota l'aigua. La roba s'es-
quinça. Només faig que mullar-me el peu. Quina
fila faré quan surti del pou?

Dos homes baixen. Poden agafar-la i pujar-la.

Un rostre espantós emergeix del pou.

La duen al seu llit. Marinette continua allí.

Ni una llàgrima. Tot seria molt maquinal, si no
em controlés.

Nit passada al costat del cos, com amb el pare. Per
què? Idèntica impressió.

Mort per accident o per suïcidi, quina diferència,
des del punt de vista religiós? En el primer cas, va
ser ella qui es va equivocar, però en el segon, va
ser Déu.

Aquí la fossa beneïda. Qui guanyarà, la beata o els
francmaçons?

S'ha extraviat una pantofla.

Què resta? Treballar.

La mínima contrarietat em trasbalsa. Tot el que és material, un accident, la mort, no m'emociona. M'estimaria més estar emocionat.

«Dolor, dolor espantós». Però no! No creix a l'instant, com el dolor físic.

Hi ha el dolor que, després del cop, tarda molt a penetrar, a instal·lar-se.

M'impresiona el tro a la vora d'un núvol pesant.

Ni tan sols no som responsables del nostre dolor.

Que Déu sigui incompreensible, és la raó més poderosa perquè existeixi?

El nostre destret enfront el dolor és la marca més poderosa de l'escriptor.

Només cal un no res per desencadenar-lo, la nota d'un estrany que ens doni el condol.

Ella bromejava, s'abocava al brocal per veure brillar les herbes humides, s'agenollava per inquietar Amélie, llançava un xiscle i alçava els braços enlaira perquè la minyona vingués corrent, i deia que tot plegat era per fer fora una gallina del jardí. La mare d'un ironista no ha de bromejar.

No, no era comèdia, però jo era el primer a pensar que ho semblava.

Pèl de panotxa:

—Senyora! Em demana la veritat i l'hi dic.

—Ah, me la dius. És interessant.

He llegit les cartes que el pare li adreçava. Tendres. Ell diu, a més: «Prego a Déu perquè...». La mentida mai no és eterna.

La mort no és cap artista.

Accident impenetrable.

El lent joc de la lluna sobre el llençol.

Ni una esgarrinxada. Deu haver caigut com un pes mort.

Un fàstic. Però un fàstic de què? No ho sabria pas dir.

16 D'AGOST

És una manera ben complicada de fer-me orfe.

22 D'AGOST

Dol: la mentida negra.

La veritat sempre desencanta. L'art és a prop per falsificar-la.

12 D'OCTUBRE

Ens assabentem que acaben d'afusellar Ferrer i Guàrdia.

Si avui s'estrenés *La Bigote*, quin èxit!

Anatole France no està menys indignat que jo. Li duc un repte d'indignació.

Quatre bales al front d'un home intel·ligent!

23 DE NOVEMBRE

Crisi. Respiració precipitada, fàstic universal. La mort pot arribar en una hora o en deu anys. Millor d'aquí a deu anys!

Un altre cop he perdut l'equilibri. Toco fons. Guarició immediata, si treballés.

27 DE NOVEMBRE

A partir d'avui, tots els meus pensaments estan tenyits per la mort.

5 DE DESEMBRE

Les convencions: en aquest sentit, el teatre és més gran que la vida.

10 DE DESEMBRE

La meva incapacitat per al treball esdevé exasperant.

Malalt, voldria dir uns mots profunds, una mica històrics, que els meus amics repetissin, però m'irrito massa.

Estar malalt tot un any per assaborir-ne la durada. Abans de morir voldria fer una volta al món, anar allí, després allà. Si, però allà sofriria una de les meves migranyes i tot seria igual.

Perdre la gana... de llegir.

Ni la meva mort serà sorprenent: arribarà a la seva hora.

Malalt, a cada frase afegeixo: «Si encara visc.»

Vaig fent gana tot passejant pels cementiris. 🌸

﴿1910﴾

22 DE GENER

El cor em batega com un miner enterrat que, amb
copets irregulars, encara donés senyals de vida.
La neu cau d'un núvol negre.

26 DE GENER

Neu damunt l'aigua: silenci sobre silenci.

27 DE GENER

Per què aquests quaderns? Ningú no diu la veri-
tat, ni el que els escriu.
Em diuen: «Oh, feu bona cara!». Però la propera
vegada que em vegin diran: «Oh, feu millor cara
que la darrera vegada!». El món no està a punt.

16 DE FEBRER

Malalt, ja no puc ficar la clau al pany a la primera.
Això em recorda un dels meus contes.

És espantós com ens afligim, en interessar-nos pels mals dels altres, quan tenim bona salut!

22 DE FEBRER

Avui, quaranta-sis anys. Fins a on arribaré? Fins a la tardor?

23 DE FEBRER

Marinette plora per tots dos. I jo, jo l'ajudo una mica.

Entro en les males nits, esperant la nit.

La imaginació extravia. La sensibilitat estava.

L'humor, al capdavant, és la raó. L'home regularitzat.

Viure divertint-se amb la mort.

Potser no tornaré a veure la vella casa. Quin estrany càstig!

A més, vaig escriure *La Bigote*. La senyora Lepic espera. Perquè «ell» em va deixar escriure *La Bigote*?

27 DE FEBRER

Per altra banda, ja he acabat. Podria tornar a començar, i potser seria el millor, però ningú no se n'adonaria.

Val més acabar.

6 DE MARÇ

No entenc res de la vida, però no dic pas que sigui impossible que Déu hi entengui alguna cosa.

31 DE MARÇ

Mort de Moréas. És el meu torn?
Era un poeta que va traïr la pàtria, que va fer quatre versos bons i que em va tractar d'imbècil.

6 D'ABRIL

Vull llevar-me, aquesta nit. Pesantor. Una cama em penja fora. Després, un filet em baixa per la cama. Cal que arribi al taló perquè em decideixi. S'eixugarà amb els llençols, com quan era Pèl de panotxa. 🌸

En aquesta data s'atura el *Journal*
de Jules Renard, que va morir
el 22 de maig de 1910.